

Ролята на църквата и държавата в съвременната криза

Д-р Тодор Велчев: „Божият царство като носител на ценности, осигуряващи здравето на обществото и държавата“

Както разбрахте от въведението, темата за обсъждане е класическа, важна: „*Отношението между църква и държава*“. И има многобройни и многостранни приложения, например:

- *на институционално ниво*: отношения между държавни институции и религиозни институции
- *от гледна точка на правата на човека*: държавата като защитник или нарушител на правото на свободно вероизповедание
- *като сфери на действие*: Кое влиза в правомощията на държавата и кое е изключително в сферата на религията? Има ли сечения между тези две сфери?
- *в контекста на историческото време*: ролята на църквата в секуларизираната, светска държава и общество

Последните два аспекта са особено актуални в наши дни. Защото в Европа на XXI век цари нарастващо объркване относно същността на религията, сферата на религията и ролята, която религията – в частност, християнството – може да играе. Още по-объркани са представите на българина за “религиозността”. Тя е нещо като странно хоби - модно или пък ексцентрично, но във всички случаи без отношение към убежденията или начина ми на живот. Най-точно го онагледя един от идолите на днешната младеж, шоуменът Слави Трифонов, който в едно интервю беше заявил: “Религиозен съм; ходя да паля свещи в храма, православен съм”, а в отговор на буквално следващия журналистически въпрос се беше определил като “атеист, безбожник”. Ето как за съвременния българин “православен атеист” вече не е безсмислица. При последното преброяване (2011 г.) вероизповеданието е въпросът, на който делът на неотговорилите лица е най-висок – 21.8%, като отново най-висок е делът на младите възрастови групи. Около 5% заявяват, че нямат вероизповедание, и 7% не могат да се самоопределят. Накратко, над 1/3 от населението няма никакво отношение към религията, по официална статистика. (Със сигурност има още много, които чисто формално са посочили някакво вероизповедание.) Очевидно израства поколение и се оформя мнозинство, за което вече нищо не е по подразбиране. За добро или за лошо, за него “традициите вече не са това, което бяха”. Вероизповеданието е една от тях; може би най-лишената от смисъл. Днешните българи, особено по-младите, са, най-мекко казано, просто неинформирани относно религиозните възгледи – и като исторически факти, и по същество. Така че ***въпросът за ролята и мястото на църквата в днешното общество се нуждае от основно преразглеждане и преосмисляне.***

От друга страна, контекстът на днешната дискусия е кризисен. Ние от сдружение ХАРТА говорим за цялостната, но преди всичко духовна, криза в България от десет години насам и се стараем да разглеждаме всички значими за обществото въпроси и теми в тази светлина. Тогава, преди 10 години, малцина говореха за духовна криза; това беше някаква малко странна и нова тема. Днес едно огромно мнозинство от българите е обезверено или отчаяно пред лицето на бъдещето. Започва да се формира нещо като национално съгласие, че страната всъщност няма бъдеще. И вече не само заради корумпираните си политици, магистрати, висши чиновници, институции и т.н. И мъдри, и прости започват да усещат, че ***става дума за загниване на самото общество. Като че ли просто няма откъде да се вземат почтени управници.*** („*Такъв ни е материалът.*“) Вече не звучи изобщо черногледно или апокалиптично да кажеш, че страната загива. Затова и сме длъжни да поставим темата за църквата и държавата именно в обстановката на дълбока криза. Така и формулирахме темата преди месец, когато планирахме дискусията. Но ето че събитията ни изпревариха – тягостното усещане за морална криза на държавата се преобразува в силен и категоричен

протест. Принципен протест, в защита на принципи и ценности, както вече отбелязаха редица изследователи и наблюдатели на обществените процеси в България. Тревожният въпрос е: **има ли обществена сила, която може да бъде носител на такива ценности?** Има ли в това загниващо и обезверено общество критична маса от хора, които могат да изпълнят тези ценности, да отстояват тези ценности, да ги наложат като морален стандарт и да увлекат след себе си мнозинството?

За мен, като християнин, отговорът на този въпрос е: „Принципно, да. Има такива хора, има такава общност, и това е именно църквата.“ Само че не задължително църквата като институция, правеща официални изявления и извоювала от държавата правото да преподава вероучение в училищата. Нито църквата в лицето на различните християнски деноминации в страната, стремящи се към свое представителство във властта и създаващи, да речем, християнски партии. (В страна като България такива партии никога не биха имали представителство в парламента.) Имам предвид църквата в своето изначално християнско измерение като **многолика общност, събрана и споена от Светия Дух, която носи в себе си и работи за напредъка на Божието царство**. Нека да поясня с няколко думи това понятие, на което постоянно се натъкваме дори при повърхностен прочит на Евангелията и на поученията на Исус Христос. Самата дума „царство“ вече подсказва, че става дума за сфера на власт и влияние, която при това се разполага именно в този свят, а не някъде в отвъдното или в безкрайно отдалеченото бъдеще. Ето ви първи ключ към въпроса за сферите на църквата и държавата: сечение има, не може да няма; няма как да не се пресекат сферите на две царства, управляващи човеци и разположени в един и същ свят. Затова е илюзия да се смята, че църквата и държавата могат да съществуват паралелно и независимо една от друга, без никакво взаимодействие („самозасферени в себе си“, по Калин Янакиев). Това се опитват да внушат апологетите на т.нар. „политическа коректност“ (за щастие, все още малцинство у нас), но опитите им за изолиране на Божието царство са обречени на неуспех.

Сетне, от по-внимателния прочит на Евангелията разбираме същностните разлики между двете царства.

- Божието царство „не е от този свят“ (Йоан 18:36), т.е. не води началото си от никакви човешки авторитети, интереси или сили, управлява се от закони от друго естество и налага властта си със **съвсем различни средства от политическите или военните**.
- Божието царство няма видими белези на власт, но със силата на християнското учение и на Светия Дух, чрез живота на вярващите прониква в, пронизва цялото общество (Лука 17:20,21). **Неговият успех не се измерва с налагането на някаква форма на теократичен режим**.
- Влизането в Божието царство изисква голямо лично усилие и усилие на самата личност за коренна промяна (Лука 16:16). **То е Царство на личността, на гражданина, а не на поданика; на човека, който избира своите върховни ценности**.
- Божието царство не е тъждествено с Църквата, а представлява цялата реалност, на която тя влияе и преобразува. То включва в себе си и хора, които просто са чули Евангелието и не са му обърнали внимание; и хора, които формално са приели християнството; и религиозни лицемери; и истински вярващи, отдали душа и сърце за Христос (притчите на Исус за сеяча, за рибарската мрежа, за нивата и плевелите). Следователно, **ако църквата като институция може да бъде ограничена в някакви законови рамки, Божието царство не може**.
- Божието царство се управлява пряко от възкръсналия Христос. Ако обществените процеси по принцип са трудно контролируеми, то просто **не може да се контролира**. Ако определени обществени развития могат да бъдат предотвратени от обществени сили, то напредъкът на Божието царство не може да бъде предотвратен.
- А напредъкът на Божието царство е **разпространяване на християнската вест**,

поява на нов тип хора (християни) и утвърждаване на християнските ценности в обществото. Този процес е многостранен и – макар и понякога организиран – по същината си е спонтанен, заразителен, самодвижещ се.

А кои са ценностите на Царството? **Най-голямата ценност е самото Царство и участието в него**, т.е. че човек може да се преобрази отвътре и да прегърне като свои онези нравствени норми, които никоя юриспруденция, включително и религиозна по характер, не може да наложи. Това е собствено и Благата вест, в едно от приложенията си, звучащо много обнадеждаващо в една страна като България, където сякаш нищо и никой не се променя. С тази върховна християнска ценност: да станеш подобен на Създателя и да съзидаваш заедно с Него са свързани няколко други християнски ценности, които сега само ще маркирам. Те могат да бъдат припознати от зараждащото се гражданско общество в България, особено ако бъдат съпоставени с фалшивите ценности на днешната ни фасадна демокрация. Ето една такава съпоставка и всеки може да прецени сам доколко ценностите на Божието царство могат да осигурят здравето на обществото и държавата:

- Божието царство носи ценността на **покаянието**: открито и безусловно признаване на своите грехове пред Бога, ближния и цялото общество и съзнателен и постоянен отказ от своя егоизъм, в следване примера на Христос. Алтернативата, която ни се предлага днес, се нарича „признаване на грешки“ и мимикрия, адаптация към новите демократични правила. Това „изкуство“ го усвоиха добре и политици, и обикновени хора. Може да се каже, че една от главните причини страната да е на днешното си дередже, е тъкмо липсата на покаяние – както от страна на властниците от комунистическо време и техните наследници, така и от страна на мнозинството българи, на които греховете на комунистическата система се усладиха.
- Друга ценност на Царството е **свободата на личността**: свободата да се самоосъзнава, да изгражда самостоятелно себе си, да твори. Алтернативата в съвременните общества е една коварна подмяна, наречена „свобода на избор“: видите ли, няма друга възможна свобода, освен свободата да избираш. Това, което коварно се премълчава, е кой ти задава тези възможни избори или „опции“. Всъщност се предприема грандиозен опит тъкмо за отнемане свободата на човека, която включва правото на информиран избор и свободата да променяш себе си и правилата на играта в обществото. Единствената свобода, която му се оставя, е да избира „профила“ си, но без всъщност да знае кой е. Така се създава едноизмерен човек без полова, народностна, религиозна, политическа идентичност, без абсолютни нравствени ценности и без убеждения, а сетне го убеждават, че има голяма свобода („има много опции“) и че може да си избира идентичност. Пък ако не може да се ориентира при избора си (то не е лесно в днешното „плюралистично и медийно общество“), активистите на политическата коректност ще му подскажат. Като правило, насочвайки го в противоположна на традиционния морал посока.
- Кое то пък ни насочва към друга псевдо-ценност на днешното общество, наречена „политическа коректност“. Чиято главна цел всъщност е да отмени всякакви дискусии за ценности и морал, заменяйки я с единствена ценност, наречена толерантност. На този безпринципен морал християнството противопоставя ценността, произтичаща от самата Божия същност: **любовта според Христовия образец**. Любовта приема и е търпима към другия, дори когато е паднал, дори когато е тежко съгрешил или се е извратил. Но любовта не може да се примири той да остане в това състояние. Затова го зове към покаяние. Любовта се бори за истината и иска да помогне на тези, които я търсят. Любовта не премълчава злото, макар че не се бори срещу него с оръжие.

Тези ценности на Божието царство могат да спасят обществото от загниване и те трябва да се издигнат от една „протестираща църква“, т.е. такава, която извисява глас и говори на обществото ясно, разбираемо, уверено, подплатено със силен личен пример и висок морал. Според християнството само Божието царство, представлявано от „протестиращата Църква“,

формулира, подхранва и налага тези ценности, които държавата може единствено да облече в юридически закони и принципи. А трябва ли да бъдат обличани в юридически рамки? С други думи, каква е ролята на държавата?